

Şəms Əfqan qızı UMUDOVA
Qərbi Kaspi Universitetinin Doktorantı
E-mail: Shems.umudova96@mail.ru

MİLAN KUNDERANIN “HƏYAT BAŞQA YERDƏDİR” ROMANINDA YAŞAM YOXSAXAZI MƏSƏLƏSİ

Xülasə: Məqalə Milan Kunderanın romanlarından biri olan “Həyat başqa yerdədir” romanında əsas mövzu olan yaşam, yoxsa yazı məsələsinə həsr edilmişdir. Bu məqalədə həyatda əsas mövzunun yaşam yoxsa yazı olması barədə danışılır. Bu məsələ, xüsusilə Milan Kundera yaradıcılığında diqqətli şəkildə analiz olunur. Yaşam məsələsi Milan Kundera yaradıcılığında əsas mövzu hesab olunur. Yaradıcılığında varlıq, insan hissləri, azadlığı və daxili mənliliyi ön plandadır. Bu məqalədə ekzistensializmə də geniş yer verilmişdir. Kunderanı XXI əsrin son ekzistensialisti də hesab etmək olar. Kunderanın ekzistensialist fəlsəfəsi onun müxtəlif baxış prizmaları və bu əsərində təzahürü əsas yer alan mövzulardan biridir. Məqalənin məqsədi onun ekzistensialist görüşlərini ortaya çıxarmaq və yaradıcılığına yeni bir baxış yaratmaqdır. Çexiya və Fransa ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi hesab olunan Kunderanın “Həyat başqa yerdədir” romanından sitatlar gətirərək ekzistensialist fəlsəfənin ümumi mənzərəsi yaradılır və müasir tələblər səviyyəsində təhlil edilir. Məqalədə irəli sürülən əsas ideya Dünya ədəbiyyatında, dünya ekzistensializmində Milan Kunderanın danılmaz rolunu bir daha göstərməkdir. Bundan əlavə Milan Kunderanın yaradıcılığı müasir dünya ədəbiyyatının ən önəmli hadisələrindən hesab olunur.

Açar sözlər: *Milan Kundera, yaşam, ekzistensializm, sənət.*

UOT: 82-31

DOI: 10.54414/dnfo9128

Giriş

“Həyat başqa yerdədir” (Život je jinde) Milan Kunderanın 1969-cu ildə Çex dilində nəşr etdirdiyi bir romandır. Fransızca tərcümə 1973-cü ildə Éditions Gallimard tərəfindən edildi. Elə həmin il Xarici Medici Mükafatını aldı. Kunderanın lirika konsepsiyasına görə, biliyin həmişə şübhə doğurduğu, dünyanın şansından və qeyri-müəyyənliyindən, insanın qeyri-kamilliyindən qaça bilməyəcəyimizlə bütün təsdiq, bütün inam kifayət deyil və qeyri-müəyyəndir. [5 s 1]. Hər zaman haqlı olduğuna inansa da, özünü sorğusual edə bilməyən Jaromil bu həqiqəti inkar edir. “Həyat başqa yerdədir” tarixi kontekstində lirizm, digər şeylər arasında, Jaromil kimi, siyasi və siyasi cəhətdən əl çəkmək istəmədikləri üçün kommunist rejimin qüsurlarını görməkdən imtina edən bu insanlar vasitəsilə özünü göstərə bilən, inandıqları sosial idealdır. Lakin lirika bəşəriyyətin bir xüsusiyyətidir və bu səbəbdən bir dövr və ya bir nəsil üçün müstəsna hesab edilə bilməz. Bu romanda yeni dünyaya rast gəlik, ancaq öz tərəfindən zarafat etməyi bilməyən və zarafat etmək istəməyən bir gəncin nümunəvi taleyi ilə daxil oluruq: Jaromil bir şairdir və eləcə də ciddiliyə və ləyaqətə xəsarət yetirmir. O, Rimbauddur. Doğrusu, dünyaya

intiqam aləti kimi qəbul edilən bu qəddar və acı ananın uşaqlıqdan uydurduğu bir şair kimi çağırışında kortəbii bir şey yoxdur. Milan Kundera Jaromil və anasının davranışını açmağa çox çalışdığı üçün bu kitabda bu istisna deyil.

Qeyd etmək lazımdır ki, Milan Kundera 1970-ci ildə Kommunist Partiyasından qovulduqdan sonra 1975-ci ildə Çexoslovakiyanı tərk edərək Fransaya yola düşdü [11 s3]. Kundera tez-tez o dövrdə hökm sürən Kommunist rejimini çox tənqid edir və bu, kitablarında və xüsusən də bu kitabda əks olunur. 1973-cü ildə yazılmışdır. Müəllif əvvəlcə bu romanı Lirik Çağ adlandırmaq niyyətində idi. Kunderaya görə lirik yaş gənclikdir və bu roman hər şeydən əvvəl yeniyetməlik dastanıdır; müqəddəs dəyərləri: uşaqlıq, analıq, inqilab və hətta şeirlə incə aşındıran ironik bir dastan. Jaromil əslində şairdir. Anası onu şair etdi və (məcazi olaraq) sevgi yatağına və (sözün həqiqi mənasında) ölüm yatağına müşayiət edir. Gülməli və toxunan bir xarakter, qorxunc və tamamilə günahsız (“qanlı gülüşü ilə məsumluq!”) Jaromil eyni zamanda əsl şairdir. Sürünən deyil, Rimbauddur. Rimbaud, kommunist inqilabının tələsinə düşdü, kədərli bir cazibəyə qapıldı.[1]

Əsas mətn

Yaşam

"Həyat Başqa bir yerdədir" (Çex: Život je jinde), Milan Kunderanın 1969-cu ildə bitirdiyi Çex dilli bir romandır. 1973-cü ildə Fransız dilində nəşr edilmişdir (La vie est ailleurs). "Həyat başqa yerdədir" romanı II Dünya Müharibəsindən əvvəl və sonrasında Çexoslovakiyada yaşayan və həyatını şeirə həsr edən bir xarakter olan Jaromilin hekayəsini izah edir. Jaromilin anası Jaromil'in atasını bir ailə qurmağa məcbur edir. Uşaq olan Jaromil anası ilə yaşayır: atası nadir hallarda evdədir; müharibə zamanı bir yəhudi qadına aşiq olduğu üçün bir toplama düşərgəsində öldü. Jaromilin anası oğlunu gənc bir rəssama təqdim edir və ona rəsmləri göstərir: köpək başlı fiqurlar. Rəssam onu aldadır, məsləhət və kitablar verir; beləliklə, o, sürrealizmin poetik və bədii hərəkətinə başlayır [1 s 126]. Ana, bəzi romantik münasibətlər qurduğu rəssama aşiq olur [3]. Ancaq bu sevgini qurban verir. Jaromil böyüyür və qızlarla görüşməyə gəlir. Əvvəlcə bir siyasi görüş zamanı qarşılaşdığı gənc bir tələbəyə aşiq olur, ancaq sevgisi tamamilə platonik qalır, çünki onunla yatmağa cəsarət etmir. Özünü təmiz tutmaq üçün mastürbasyon etməkdən belə imtina edir. Yalnız bir dəfə onunla yatmaq üçün real bir fürsət olur, ancaq qızın niyyətlərini səhv saldığına görə planında uğursuz olur. Şoka düşmüş və ehtiyatlı davranmadan imtina edir. Onların münasibətləri tədricən ölür və sona çatır. İkinci həqiqi rəfiqəsi qırmızı saçlı və demək olar ki, çirkindir. Bir baqqalda işləyir və Jaromil əvvəlcə onu görmür. Onunla birlikdə bakirəliyini itirir. Orta məktəbi bitirdikdən sonra siyasi təhsillər üçün liseyə yazılır, amma getdikcə daha çox sadıq ayələr yazmağa davam edir. (1 s 53). Müəyyən bir uğur qazanmağı bacarır: sosialist realizm şairi olur. Gənc bir rejissor onun şərəfinə bir film hazırlayır. Jaromilin anası, rejissorun ortağı olur, əslində Jaromilin yanında heç bir qadına dəstək olmur. Ana sevgisi mütləqdir. Əsas qəhrəmanlar Jaromil, anası, qırmızıbaş, rəssam, qapıçı oğlu. Jaromil roman boyu bir şair kimi həyatını yaşayır. Həm də siyasətlə məşğuldur; ona görə sənət və siyasət mübahisələrinə səbəb olur. Xavier xeyallarının övlədidir: onun kimi çılğın sevgilər yaşayan bir gəncdir. Jaromilin anası oğlunun həyatında hər yerdə mövcuddur.

Paltarını seçir və s. Bütün şəxsi həyatını bilmək istəyir. Roman boyunca varlığı oğlunu boğur. Yazıçı tərəfindən ona "şairin anası" da deyilir. Qırmızı bir supermarketdə bir kassirdir; çox təvazökar bir fondan gəlir. Müəllif əvvəlcə bu romana lirik yaş adı qoymağı düşünmüşdü. Kunderaya görə lirik yaş, gənclikdir və bu roman hər şeydən əvvəl yeniyetməlik eposudur; tabu dəyərlərini həssaslıqla aşındıran ironik epik: Uşaqlıq, Analıq, İnqilab və hətta - Şeir. Doğrudan da, Jaromil bir şairdir. Onu şair edən və onu (maddi baxımdan) sevgi yataqlarına və (maddi cəhətdən) ölüm yatağına qədər müşayiət edən anası idi. Dəhşətli və tamamilə günahsız ("qanlı təbəssümü ilə məsumluq!") Gülünc və təsirli bir xarakter, eyni zamanda əsl şairdir. O, əclaf deyil, Rimbauddur. Rimbaud kommunist inqilabında tələyə düşdü, qara bir farsın tələsinə düşdü. Kundera haqqında danışanda hər zaman özümə təkrar edirəm, lakin onun obrazlarını diqqətlə təhlil etməsi mənim üçün başqa müəlliflərdə tapdığımı xatırlamadığım əsl bir gücdür. Beləliklə hekayələrinə bütöv bir psixoloji və dərin bir ölçü gətirir, bunu çox qiymətləndirirəm. [1 s 93]

Rəssam Jaromilin təşəbbüskarıdır; üstəlik bir model, Jaromil artıq nə rol oynayacağını bil-mədiyi zaman. Təmizlikçi oğlu polisə qoşulur. Onunla dostluq münasibətlərini qoruyarkən Jaromil-ə heyran olmaqdan heç vaxt vaz keçmir. Digər tərəfdən, o, həyatında uğur qazanır - Jaromilin müşahidə etdiyi kimi..Bu müddət həm də xarici dünya biliklərindən üstün olan "mən" in, şəxsi duyğuların, subyektivliyin, istəklərin ifadə edilməsini təyin edir. Bu münasibət demək olar ki, Jaromilin və ümumiyyətlə ergenin Kunderaya görə xarakterik xüsusiyyətləri olan müəyyən bir narsisizmi və müəyyən bir eqosentrikliyi nəzərdə tutur [4]. Kommunizmdə hiss etdiyi kor inam xaricində idealı reallıqdan ayırmaqdan imtina edərkən, Jaromilin lirik xarakteri, ictimai və romantik münasibətlərində, düşüncələrini və inanclarını, eləcə də şeirlərində şübhə edə bilməməsində özünü göstərir. [9 s5]. Jaromil atasını heç tanımamış, rəssamda cavan oğlanın gözündə bilik və həqiqəti təmsil edən bir kişi modeli tapacaqdır. Bu adam öz kumiri kimi davranmağa başlayacaq şagirdin davranışına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərəcəkdir. Jaromil, virility ilə bağlı müəyyən bir kompleksi doldurmağa çalışacaq - həqiqətən qadın kimi bir

üzə sahibdir və həmişə onu narahat edən anasını görür - onun şişirdilmiş ehtiyacı sayəsində natiqlik mübahisələri zamanı üstün olmaq, ən güclü olmaq. Xalq qarşısında çıxış etmək, gənc adam üçün yeganə məqsədi bu fəaliyyətin ona nail olmasına imkan verdiyi diqqət və tanınma və nəzarət hissi, güc, ağıl və inam ciddiliyinin onda oyandığını anlamaq olan bir rəqabətə çevrilir. Buna görə də öz nöqtəyi-nəzərini heç bir şəkildə dəyişdirmək istəmədən müdafiə etmək üçün ən güclü dəlilləri tapmağa çalışır. Mübahisələr zamanı hər birinin rəyi onun əmlakından biri kimi qəbul edildiyi monoloqlar müharibəsinin şahidi oluruq, bu itki yoxsulluqla bərabər olacaqdır. Bu mübadilə zamanı Jaromilin (və digər personajların) inancına verdiyi ciddilik, həqiqətə sahib olmağın qarşısında əmin olduğuna dəlalət edir. Bu anda şübhə, qeyri-müəyyənlik və sorğu-sual üçün yer yoxdur. II Dünya Müharibəsində Çexoslovakiyada Jaromil çox erkən şeirə həvəs göstərən bir uşaq idi [14 s2]. Atasını çox az tanıdığından, daha çox ona qayğı göstərən və ayaq üstə durmasına imkan verməyən anası tərəfindən tərbiyə olunur. Jaromil, əsla azad olmayacağı bir dünyada böyüyəcək, bu da başqaları ilə və xüsusən də qadınlarla münasibətini çox şərtləndirəcəkdir. Jaromil'in özünü azad etməyə və böyük bir şair olmağa çalışacağı kommunist inqilabın fonunda hadisələr baş verir. Şagirdlər Sorbonna divarlarına yazdılar ki, həyat başqa yerdədir. Bəli, bunu yaxşı bilir, məhz bu səbəbdən Londondan insanların üsyan etdiyi İrlandiyaya getdi. Adı Percy Bysshe Shelley, iyirmi yaşındadır, şairdir və özü ilə real həyata girməsi üçün təhlükəsiz davranış rolunu oynamaq üçün yüzlərlə broşura və təbliğat aparır.[5]

Daxili mən

Jaromilin narsisizmini və lirikasını əks etdirən başqa bir element qırmızı ilə romantik münasibətdir. Sevgilisindən onu sevdiyi üçün deyil, mübahisələr zamanı olduğu kimi, digərinin sevgisi ilə dəyərləndiyini hiss etmək istədiyi üçün mütləq sevgini tələb edir. Özünü onun üçün hiss etdiyi sevgi ilə, sevlmək hissi ilə sevmək istəyir. Hətta qardaşı üçün hiss etdiyi sevgiyə həsəd aparır, bu zaman sevgilisi üçün hiss etdiklərindən fərqli bir hisslə qarşılaşır. Qırmızı saçın ehtiyacları və onun başa düşülməsi onu soyuq vəziyyətə gətirir. Ananın oğluna qarşı göstərdiyi duyğusal etibarsızlığı qeyd

etmək vacibdir. Bu etibarsızlıq tez-tez Jaromilin sevdiyi (qırmızı saçlı) və ya sevəcəyi ehtimal olunan (filmin rejissoru) qadınların təsirini azaltmaq ehtiyacına çevrilir. Beləliklə, ana özünü bir tərəfdən qırmızılığa qarşı düşmən göstərəcək, digər tərəfdən filmin rejissoruna o qədər mürəkkəb olacaq ki, oğlunun sonuncusu ilə yaxınlaşmasına zərər verə bilsin. Jaromil ölmək üzrə olarkən, ana, hətta gənc şairin atasının yaratdığı obrazını məhv etmək üçün gələcək, övladının dünyaya gəlməsini heç istəmədiyini açıqlayacaq. Ananın Jaromil-ə qarşı apardığı davranış əhəmiyyətli əks-səda doğuracaq: oğul da öz növbəsində yuxarıda göstərilən narsisizmə əlavə olaraq qırmızı ilə romantik münasibətlərində böyük bir etibarsızlığı göstərəcəkdir. Jaromil üçün ananın idealizə edilmiş vizionu, həyatda bu baxımdan son dərəcə ağır olacaqdır [4 s1]. Oğul həqiqətən olduğu üçün sevilə bilməyəcəyini, ancaq "olması" üçün sevilə biləcəyinə inandığına inanan bu şəxsin zülmkar gözləntilərinə cavab vermək istəyəcəkdir. Jaromilin inkişaf etdirdiyi narsisist münasibət qismən anası tərəfindən artır. Romanın mövzuları şair, sevgi - az-çox sublimasiya olunmuş - sənət və siyasət, ananın oğulla münasibətidir.

Ümumi bir mövzu ortaya çıxa bilər: azadlıq. İkinci hissə bizə şairin, demək olar ki, istəmədən, sistemə verilən pis vicdanı yaratmaq üçün vəhşiliyindən (guya yerli, lakin özü uydu- rmuş) necə çıxacağını izah edəcək. Özümü Milan Kunderanın sətirlərinə qorq etdiyimdən bir müddət keçmişdi (bir sınaq və buna görə də çox fərqli bir üslubda olan bir görüş istisna olmaqla). Kunderanın romanları həmişə çox cəlbedici və narahatdır. İnsanlararası münasibətlərin dəqiq bir müşahidəçisi olan o, personajlarının ən kiçik davranışlarını parçalayır və beləliklə hər birinin öz qüsurlarını özlərinə aid etmək üçün vurğulayır. Çünki gerçək həyat başqa yerdədir. Şagirdlər yolun kənarındakı daşları qoparır, maşınları aşırır, barrikadalar qururlar; dünyaya püskürmələri gözəl və səs-küylüdür, alovlarla yandırılır və gözyaşardıcı qaz balonlarının partlaması ilə qarşılaşırlar [13 s5]. Paris Kommunasının barrikadalarını xəyal edən və heç vaxt Şarlevildən ora gedə bilməyən Rimbaudun aqibəti nə qədər ağırlı idi. Lakin 1968-ci ildə minlərlə Rimbaudun arxasında durduqları və dünyanın köhnə ustaları ilə hər

hansı bir güzəştədən imtina etdikləri öz bərrikadaları var idi. İnsanın azadlığı tamamilə olacaq və ya olmayacaq. Ancaq bir kilometr məsafədə, Senanın o tərəfində dünyanın köhnə ağaları həyatlarını davam etdirirlər və Latın Məhəlləsinin dinləri onlara uzaq bir şey kimi çatdırıdılar. Şagirdlər divara yazdıqları xəyal gerçəklikdir, amma bunun əksini göstərir: bu gerçəklik (bərrikadalar, kəsilmiş ağaclar, qırmızı bayraqlar) xəyal idi.[6]

Ekzistensializm

Qeyd etmək lazımdır ki, ekzistensialistlər üslub, ideya-məzmun cəhətdən ənənəvilikdən nisbətən uzaqlaşır, əsərlərində insanın lirik-psixoloji və əsasən fəlsəfi təsvirinə üstünlük verirdilər. Onlar klassik fəlsəfənin əsas problemi olan “İnsan nədir?” sualını, “İnsan nə edə bilər?”, “İnsan nəyə qadirdir?” sualları ilə əvəz edirdilər [4 s7]. Fərdin azadlığı problemini ekzistensialistlər digərlərindən fərqli olaraq daha kəskin və sərt şəkildə qoyur, kənar ünsürlərdən təmizlənilib, saf, aydın şəkildə oxucuya təqdim edirdilər. Fəlsəfənin əsas bazasında azadlıq ideya durduğu üçün ekzistensialist yazıçıların əsərlərində bu kateqoriya əsas şərt kimi ön planda dayanır. Avropa nəsrində ekzistensializm sistem halında, ümumi proses şəklində və ayrı-ayrı problemlər əsasında elmi-nəzəri şərh, ideya-bədii xüsusiyyətləri, ədəbi və elmi faktlar əsasında təhlili dissertasiyada öz əksini tapır. Bu baxımdan, tədqiqat sadalanan bu problemlərin həllinə görə aktual hesab edilir [8 s2]. Məlum olduğu kimi, ekzistensialistlər, ümumiyyətlə, bir sistem içində vahid bir sistem olaraq fikirlərini təqdim etmirlər. Bunun əvəzinə, onlar düşüncələrini dolaysız olaraq öz şəxsi həyatının bir aspektini aydınladan romanlar, dramalar və gündəliklər ilə təsvir edirlər. Başqa sözlə, onlar bir texniki terminoloji istifadə və ya yüksək ixtisaslaşan məsələlər ilə məşğul deyil. Estetik səhnədə yaşayan insanlar, mövcudluqçu sahələrin birincisi, özünü də öz adına ala bilməzlər. Estetikin ən vacib keyfiyyəti qərarlar vermək üçün məsuliyyətdən uzaq durmaqdır. Bu sahədə mövzunun parçalanması, çoxlu sayda olduğu kimi tendensiyalara estetik mərhələdə insanın həyatına səbəb olur. İnsan bədəninin zövqlərinə diqqət yetirir, buna görə də estetik davranış və mənəvi bir xarakter daşımır. Çünki estetik bədənin ehtirasları çəkisini qazanmışdır, birbaşa seçim edirlər. “Mövcudluq

əsas doğrulara dəqiq qavramlara münasibət göstərməz. O, hər şeydən əvvəl insan gerçəyinə vurğulayar. Mövcudluqda elmi biliklərin tərsinə ümumidən deyil xüsusidən yola çıxarılır (induktiv-deduktiv). Buna görə o, determinizmin qarşısında yer alır” [6 s12]. Beləliklə, hər bir şəxsə onun qərarlarını, məqsədini və mövcudluğunu xarakterizə etmiş olur. “Müasir fəlsəfədə realist, empirik və ya materialist yanaşma kimi mövcudluqçu yanaşma insanın ağıl və bədənin varlığını azaldır. Ekzistensial bədəndə, ruhuna, ağılına, duyğularına, ehtiraslarına, iradəsinə, qərarlarına və hərəkətlərinə qısa olaraq, araşdırmaların bütün istiqamətlərilə incələyər” Ekzistensialist fəlsəfə obyekt deyil, subyekt fəlsəfəsidir. Burada əsas mövzu idealizmin mücərrəd obyekt deyil, mövcud olandır. Mövcudluqçu yanaşma mərkəzin “fəaliyyət göstərən mövzu yaxınlaşması” kimi qəbul edərkən, ənənəvi fəlsəfi yanaşma var ki, düşünmə mövzusunə əsaslanır. Ekzistensial yanaşma azadlıq, qərar qəbul etmə, məsuliyyət və hərəkət kimi fəlsəfənin ən mühüm mövzusu kimi düşüncə, rəasionalizm və bilik kimi mövzulara yönəlir [7].

Nəticə

Aparılan təhlillərdən görüldüyü kimi XX əsrin sonu XXI əsrin əvvəllərində Milan Kundera yaradıcılığında ekzistensializm öz dominantlığını saxlayır. “Həyat başqa yerdədir” romanında yazıçı yaşam və yazı məsələsinə diqqəti çəkməkdədir. Aparılan araşdırma və təhlillərdən belə nəticə çıxır ki, bu romanda insanın gündəlik yaşam tərzi, daxili məni, mənəvi azadlığı əsərdə ön plana çəkilmişdir. İnsan artıq abstrakt anlayışdan çıxaraq, yaradıcı bir varlıq kimi yeni həyata qədəm qoyur. Dekartın “düşünürəm, demək ki, varam” anlayışı, Haydeggerdə “var olduğum üçün düşünürəm” ideyası ilə əvəz olunur. Mövcudiyyət dünya içindədir və dünyanın içində var olan varlıqdır. Varlıq - Mövcud olan münasibətlərimizdə və hətta özümüzə olan münasibətlərimizdə inteqrasiya olduğumuz bir konseptdir. İnsan hər şeyi itirməlidir ki, hər şeyi ala bilsin. Yaşamın yaşamağa dəyib dəymədiyini düşünmək fəlsəfənin əsas sualına cavab verməkdir. İntiharın bir çox səbəbi vardır. İnsanın düşünərək intihar etdiyi hallara çox rast gəlinmir. Özünü öldürmək bir mənada melodram olduğu kimi içini tökməkdir. Modern insanın vəziyyətini ortaya qoyan bir

yazar və bu vəziyyətin dəyişməsinə istəyən bir siyasətçidir. Hərtərəfli bir intellektual olan sartrın mövcudluğu düşüncəsi başda ədəbiyyat olmaq üzrə teatr kino kimi bir çox sahələrə istiqamət vermişdir. Hər dövrdə olduğu kimi XX əsrdə də dövrün əsas düşüncəsi sanatsal etkiliklərə dərinlən təsir göstərmişdir. Ontoloji dualizmdən əmələ gələn fərdin mütləq azadlıq anlayışı iki yerə: dialektik insan, dialektik olmayan insana bölünür. İnsan şüuru insani olmayan hərşeyə qarşı çıxır və beləcə özünü tək, bir dəyər olaraq və beləcə gerçək insan varlığı olaraq qurur. Kimliyimiz xarici dünyada varlıq olmaqla bağlıdır. O bizim mərhəmətsiz azadlığımızdır. Görə bilirik lakin hərəkətlərimiz heçliyə görə azadlıq. Hərəkət bu anlayışı uyğun gələn o biri üçün varlığın analizləri və özünü itirənə mənasına gəlir. O birinin təsirindən özümü azad etməyə çalışdığım qədər o biri özünü mənədən azad etməyə çalışır.[8]

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Kundera. M, “Yaşam başqa yerdədir”, “Can” nəşriyyatı, 2014
2. Kundera. M, “Roman sənəti və nəslin davamı”, Çevirən Namiq Hüseynli, Edebiyyat.az
3. Kundera. M, “Yetmiş üç söz”, Çevirəni Nəriman Əbdülrəhmanlı, Edebiyyat.az
4. Насі. К, “Milan Kundera”, Kayzen.az

Шамс Афган кызы УМУДОВА

Докторант Западно-Каспийского Университета

ВОПРОС О ЖИЗНИ ИЛИ ПИСАТЕЛЬСТВЕ В РОМАНЕ МИЛАНА КУНДЕРЫ «ЖИЗНЬ В ДРУГОМ МЕСТЕ»

Резюме: Статья посвящена вопросу жить или писать, который является главной темой одного из романов Милана Кундеры «Жизнь в другом месте». В этой статье говорится о том, что является главной темой в жизни — жить или писать. Этот вопрос тщательно анализируется, особенно в произведениях Милана Кундеры. Вопрос жизни считается главной темой в творчестве Милана Кундеры. Существование, человеческие чувства, свобода и внутреннее я находятся на первом плане в его творчестве. Экзистенциализм также широко освещается в этой статье. Кундера также можно считать последним экзистенциалистом XXI века. Экзистенциалистская философия Кундеры является одной из основных тем его различных точек зрения и ее проявления в этой работе. Цель статьи - раскрыть его экзистенциалистские взгляды и создать новый взгляд на его творчество.

Общая картина экзистенциалистской философии создается и анализируется на уровне современных требований путем цитирования романа Кундеры «Жизнь в другом месте», который считается выдающимся представителем чешской и французской литературы.

5. https://en.wikipedia.org/wiki/Milan_Kundera
6. Saraç. H, Milan Kundera: Sanatında özgür, vatanında yasaklı bir yazar, Edebiyathaber.net
7. <https://www.biyografi.info/kisi/milan-kundera>
8. Yüksel. B. T, “Milan Kundera: Edebiyatın son varoluşcusu”, 10layn.com
9. <https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2020/06/04/ne-cek-ne-de-solcu-yalnizca-romanci-kundera>
10. <https://oggitto.com/icerikler/milan-kundera-roman-bilincaltini-freud-dan-once-biliyordu-/3193>
11. <https://www.britannica.com/biography/Milan-Kundera>
12. https://www.goodreads.com/book/show/9717.The_Unbearable_Lightness_of_Being
13. Salmon. C, “Milan Kundera”, The Art of Fiction No.81. The Paris Review
14. <https://kids.britannica.com/students/article/Milan-Kundera/312050>
15. <https://www.britannica.com/topic/The-Book-of-Laughter-and-Forgetting>
16. <https://www.britannica.com/topic/The-Unbearable-Lightness-of-Being-novel-by-Kundera>

Основная идея, выдвинутая в статье, состоит в том, чтобы еще раз показать неоспоримую роль Милана Кундера в мировой литературе и мировом экзистенциализме. Кроме того, творчество Милана Кундера считается одним из важнейших событий в современной мировой литературе.
Ключевые слова: *Милан Кундера, жизнь, экзистенциализм, искусство*

Shams Afghan UMUDOVA
PhD student of the Western Caspian University

THE ISSUE OF LIFE OR WRITING IN MILAN KUNDERA'S NOVEL "LIFE IS ELSEWHERE"

Summary: The article is devoted to the question of living or writing, which is the main theme in one of Milan Kundera's novels, "Life Elsewhere". This article discusses whether the main subject in life is living or writing. This issue is carefully analyzed, especially in the works of Milan Kundera. The question of life is considered the main theme in the works of Milan Kundera. Existence, human feelings, freedom and inner self are in the foreground in his creativity. Existentialism is also widely covered in this article. Kundera can also be considered the last existentialist of the 21st century. Kundera's existentialist philosophy is one of the main themes of his various viewpoints and its manifestation in this work. The purpose of the article is to reveal his existentialist views and create a new perspective on his work. A general picture of existentialist philosophy is created and analyzed at the level of modern requirements by quoting Kundera's novel "Life Is Elsewhere", which is considered an outstanding representative of Czech and French literature. The main idea put forward in the article is to once again show the undeniable role of Milan Kundera in world literature and world existentialism. In addition, Milan Kundera's works are considered one of the most important events of modern world literature.

Key words: *Milan Kundera, life, existentialism, art*

Daxil olub: 15.08.2022